

EL PLA MARC DE FORMACIÓ PERMANENT DEL PROFESSORAT

Cap a finals del curs 1988-89, el Ministeri d'Educació i Ciència publicà el Pla Marc de Formació Permanent del Professorat. Es tracta d'un document complementari del Disseny Curricular Base (DCB) i, en definitiva, de la Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE) ja que en tot moment l'Administració planteja que no és possible una Reforma educativa sense comptar primordialment amb el professorat.

Es ben sabut, d'altra banda, que el professorat actualment en exercici és majoritàriament jove, amb una llarga vida professional per davant. Per això, els esforços s'hauran d'adreçar, prioritàriament, a la Formació Post-Inicial.

PERQUÉ UN PLA MARC DE FORMACIÓ?

El Pla Marc, que s'autodefineix com a una «planificació coherent i sistematitzada per a implicar a tot el professorat en el Projecte de Reforma que ha dissenyat el Ministeri d'Educació», es proposa com a objectius servir de referència per a les actuacions adreçades a la **transformació del Sistema Educatiu** i respondre a les **necessitats** manifestades pel professorat; organitzar els recursos disponibles per a la Formació Permanent; oferir els Programes de Reciclatge i Perfeccionament adients; facilitar la participació del professorat i, finalment, avaluar les distintes modalitats de formació que es desenvolupin.

El Pla s'estructura en dues

parts ben diferenciades. La primera constitueix el «cos teòric» del document i és, des del nostre punt de vista, la més consistent. La segona, més qüestionable, és un conjunt d'annexos on s'expliciten els distints Programes que l'Administració posarà en marxa o hi donarà suport.

Dins l'esmentada primera part, el document estableix una sèrie de referències al context socio-educatiu de l'escola i de la conseqüent formació del professorat. En aquest sentit, es fa al·lusió als canvis socials econòmics i culturals que esdevenen al nostre àmbit: les transformacions del mercat del treball, la internacionalització de l'economia, el paper dels mitjans de comunicació, l'esbarjo, el flux continu de productes culturals diversos i poc contrastats...

Els anteriors factors, juntament amb aquells que fan referència a l'educació per a la democràcia, determinen una profunda **redefinició del paper dels professors/es**.

Els docents, al marge del necessari desenvolupament de la seva cultura científica i pedagògica, hauran de treballar en un àmbit on resulten altament rellevants factors com l'autonomia professional i el treball en equip, la investigació en l'acció, la comunicació, l'atenció a la diversitat, l'organització escolar...

UN MODEL DE FORMACIÓ.

Després d'establir un paral·lelisme entre l'estructura i característiques del Sistema Educatiu

reformat, d'una banda, i els requeriments subsegüents quant a la Formació del Professorat, el Pla Marc passa a definir el Model de Formació Permanent.

Aquest Model es basa en quatre trets fonamentals. En primer lloc es lliga a la **pràctica professional**. S'entén, en aquest sentit, que la pràctica docent exigeix un replantejament continu, conseqüència de la singularitat, la interacció i la conflictivitat pròpies de les situacions d'ensenyament-aprenentatge. Per això, la Formació del Professorat haurà de vincular-se a la pràctica, i aquest lligam haurà de produir-se «a través de l'experimentació curricular, ja que el *currículum* és l'eix de convergència dels diferents coneixements, habilitats i actituds que posa en joc el professorat».

En segon lloc, el Pla Marc posa l'accent en el **Centre Educatiu com a eix de la Formació Permanent a l'aula**. Això resulta, fonamentalment, dels nous plantejaments curriculars que presenten com a essencial el treball en equip dels professors/es cara a l'elaboració dels Projectes Educatius de Centre, els Projectes Curriculars i les Programacions d'Aula, l'espai d'opcionalitat i les adaptacions curriculars, etc.

El tercer tret del Model de Formació és el de la Formació a través **d'estratègies diversificades**, necessàries per atendre a la pròpia heterogeneïtat del professorat, a la varietat dels nivells i de les situacions concretes en què ha de

desenvolupar la seva tasca, als distints requeriments que se'n deriven, etc.

Finalment, el Pla Marc opta per una **Formació descentralitzada**, ja que «les necessitats d'un professorat heterogeni, en estreta relació amb un alumnat poc uniforme i amb els contextos que condicionen l'activitat educativa, només poden ser detectades i recollides per institucions o col·lectius pròxims». Des del punt de vista institucional, la descentralització es concreta en Plans de Formació d'àmbit decreixent: Pla Marc, Plans Provincials, Plans de Centres de Professors i, finalment, Projectes Educatius de Centre.

L'apartat dedicat al Model de Formació es completa amb declaracions relatives a la necessària dotació de mitjans econòmics i humans (assessors de formació) per desenvolupar els Plans i al paper dels Centres de Professors com a instruments preferents, encara que no únics, per a dur-los endavant.

Així mateix, es fa referència explícita a la participació del professorat, d'una forma que ens sembla prou convenient reproduir textualment, oferint-la a la reflexió dels lectors:

«La participació del professorat en aquest Pla només tindrà sentit si és de forma voluntària i àmplia.

L'Administració arbitrarà les mesures pertinents perquè les activitats de formació (...) puguin ser desenvolupades progressivament dins l'horari laboral del professorat (reduccions horàries, flexibilització de l'organització dels centres educatius, professors de suport als centres, etc.); i per al reconeixement de dita participació a efectes de concurs de trasllat, concessió de llicències per estudi, accés de llocs de responsabilitat en les tasques de Formació Permanent

o als centres educatius, progrés professional, etc.».

ELS CEP I LA FORMACIÓ PERMANENT.

El Pla Marc defineix a continuació quines són les estructures previstes per a desenvolupar-lo. Aquestes són els Centres de Professors, les Universitats i altres institucions i col·lectius (MRP, Col·legis Oficials, Associacions, etc.) totes les quals constitueixen, plegades, la «**Xarxa de Formació**».

Degut que la segona i tercera instància (Universitat i altres institucions) posseeixen autonomia en el seu camp d'actuació, el Pla Marc dedica una atenció especial als **Centres de Professors**. Recorda, en aquest sentit, el seu caràcter d'«instruments preferents per a la Formació del Professorat» (RD 2112/1984), que es concreta en actuacions relacionades amb l'actualització del professorat, el desenvolupament curricular, la investigació aplicada a l'aula, la difusió d'experiències innovadores, la creació de serveis útils per a la Formació Permanent, etc.

Els Centres de Professors, per la seva localització i estructura organitzativa han de possibilitar una atenció i una resposta propera als interessos del professorat. Els Plans de CEP, elaborats dins les referències establertes pel Pla Marc i el Pla Provincial, hauran de «promoure aquelles activitats de formació que impliquen de forma activa al professorat i que, partint de l'anàlisi de la seva pràctica, el duguin a analitzar i modificar la seva actuació professional, promovent la reflexió conjunta de tots els integrants del centre educatiu».

El Pla Marc també fa referència expressa al funcionament dels CEP, que basa en l'existència d'òrgans unipersonals (Director, Vice-director i Secretari) i col·legiats (el Consell de CEP i l'Equip Pedagògic).

Tot i que el document explica prou aspectes relatius a la composició i funcions dels distints òrgans, s'ha de dir que determinades opcions requereixen un desplegament legal específic que fins ara el Ministeri no ha sabut, pogut o volgut dur endavant. Anoti's al respecte la manca de referència explícita a l'elecció del Director per part del Consell del CEP, i d'entre els seus membres. Un oblit que sembla congruent amb la intenció manifestada per alts responsables de l'Administració d'eliminar total o parcialment el caràcter electiu d'aquell càrrec.

S'expressa, d'altra banda, l'interès per mantenir una estreta relació amb altres institucions i, especialment, amb les Universitats. En aquest sentit, el MEC manifesta la seva voluntat de formalitzar convenis per realitzar cursos d'especialització en Educació Infantil, Logopèdia, Educació Musical, Educació Especial, Llengües Extranjeres i Educació Física, així com cursos per a Assessors de Formació, d'Actualització Científico-Didàctica, etc. Si aquesta actuació forma part d'una tendència a transferir competències a la Universitat, en detriment de les que inicialment s'havien confiat als CEP és quelcom opinable encara que determinats fets eviten que això sigui un pur judici d'intencions. En qualsevol cas, forma part d'una progressiva reducció de l'àmbit de decisió autònoma dels CEP en favor de formes d'actuació directament controlades per l'Administració. Tot això, però, pertany a una anàlisi que no hi cap dins aquest article.

ELS OBJECTIUS I ELS MEDIS AL PLA MARC.

El document que comentam estableix quatre grups de finalitats i

objectius que es concreten seguidament en vuit línies preferents d'actuacions. Aquells són:

1.- Donar suport a l'adopció d'un **model curricular obert**, que implica sobretot un canvi d'actituds del professorat respecte a la seva feina, però també els coneixements adients per treballar amb aquesta nova perspectiva.

2.- Possibilitar la implantació de les noves etapes i modalitats educatives, que requereix de forma preferent **qualificar el professorat** que les ha d'impartir.

3.- Construir i consolidar la Xarxa per a la Formació Permanent, que implica **donar suport als Centres de Professors**, qualificar docents per a les feines d'assessorament i organitzar la formació a escala regional -Plans «Provincials»- per coordinar esforços i estalviar recursos.

4.- Formar els **professionals de suport al centre educatiu**, que intervenen en aspectes com orientació, atenció a alumnes amb necessitats educatives especials, etc.

En relació amb els esmentats grups de finalitats i objectius, s'estableixen les següents línies d'actuació:

1.- Programes adreçats a millorar la pràctica docent als centres.

2.- Elaboració i difusió de materials per a la formació permanent.

3.- Suport a les iniciatives individuals de Formació del Professorat.

**PROGRAMES DIRIGITS
AL CONJUNT DEL PROFESSORAT D'ENSENYANCES
BÀSIQUES I MITJANES.**

PROGRAMES DE SUPORT A LA FORMACIÓ PERMANENT.

Línia d'Actuació A

I Projectes de Formació en centres.

II i VIII
Actualització Científica i Didàctica.

III Especialització EGB.

IV i VIII
Pla de Idiomes, Convenis amb Embaixades.

V Ensenyances Tècnico-professionals.

VI Educació Tecnològica.

VII Equips Directius.

Línia d'Actuació D

XIII i XIV
Centres de Professors. Plans Provincials.

Línia d'Actuació E

XV Responsables Provincials.
XVI Directors CEP.
XVII Assessors.
XVIII Colaboradors.

Línia d'Actuació F

XIX Coeducació.
XX Salut.
XXI Drogodependència.
XXII Premsa-Escola.
XXIII Formació Europea.
XXIV Professors Espanyols a l'Extranger.
XXVII Noves Tecnologies

Línia d'Actuació G

XXVIII Equips Psicopedagògics Orientadors.

Línia d'Actuació H

XXIX MRP i Altres Institucions.

Línia d'Act. B

IX
Elaboració i difusió de materials.

Línia d'Act. C

X i XI
Licències per Estudis.
Ajudes individuals.
Programa d'accés a Llicenciatures i Doctors

CUADRO DE PREVISIONES DE CREDITO PARA EL PERIODO 1990-1995

Programa 421B: Formación del Profesorado
(en miles de pesetas de 1989)

CAPITULO PRESUPUESTARIO	EXPLICACION DEL GASTO	1989 (año base)	1990	1991	1992	1993	1994	1995
CAP. I	Gasto de personal	3.295.235	3.634.758	4.021.749	4.507.388	4.787.120	5.077.817	5.380.027
CAP. II	Gastos de bienes corrientes y servicios	1.988.392	2.187.231	2.515.315	3.018.379	3.622.055	4.346.466	5.215.758
CAP. II	Confinanciación de la Formación del Profesorado con el Fondo Social Europeo		341.400	546.000	733.000	785.000		
CAP. IV	Becas al profesora- do en situación de licencias por estudios y transferencias a Movimientos de Reno- vación Pedagógica	130.000	264.500	335.325	358.491	382.000	405.916	430.212
	TOTALES...	5.413.627	6.427.889	7.418.389	8.617.258	9.576.175	9.830.199	11.025.997

aproximadament segons les dades
que figuren al quadre adjunt (2).

ALGUNES APRECIACIONES CRITICAS.

El Pla Marc de Formació del Professorat que ha posat en marxa el Ministeri té algunes grans virtuts. Representa la primera ocasió en què l'Administració educativa d'aquest país ha realitzat una planificació global i a mig termini de la FPP, i això és d'agrair, avesats com estam a tanta improvisació i manca de rigor. També és un fet positiu que el Pla pretengui fonamentar-se en allò que pot aportar la investigació educativa i l'experiència recent en aquest camp, i que vulgui ser coherent amb els objectius de la Reforma de l'Ensenyament. En tercer lloc, és digne de menció la qualitat tècnica del document que, malgrat inevitables defectes i mancances, pretén abastar totes les dimensions d'un Pla d'aquestes característiques, des de les més filosòfiques fins a les més pragmàtiques; fins i tot, novetat de novetats, les relatives a l'Avaluació.

Emperò també serà necessari i just indicar alguns dels esmentats defectes, a reserva d'aquells que el conjunt del professorat i les seves organitzacions en puguin trobar.

Així, per exemple, i començant pel final, el Pla és molt poc precís quant a la quantificació econòmica perquè, entre altres coses, globalitza els pressuposts destinats als CEP incloent en un mateix bloc els pressuposts ordinaris d'aquest, que s'han modificat molt poc els darrers cinc anys, amb els que l'Administració destina, com a partides tancades, als seus propis programes de Formació.

4.- Organització i reestructuració de la Xarxa de FOP.

5.- Programes adreçats a qualificar i consolidar la Xarxa de FOP.

6.- Programes especials.

7.- Actuacions en el camp de la intervenció psicopedagògica i orientadora.

8.- Suport als MRP i entitats sense ànim de lucre per a la formació del professorat.

Aquestes vuit línies d'actuació es concreten finalment en la trentena de Programes que recull el quadre adjunt (1), cadascun dels quals es comenta al corresponent Annex del document. La limitació d'espai ens obliga a remetre als possibles interessats a la lectura de les característiques concretes de cada programa al propi Pla Marc.

Aquest Pla de Formació, que afecta a tot el **territori MEC**, es completa amb un apartat dedicat a l'Avaluació i un altre a la valoració dels recursos econòmics.

L'avaluació del Pla parteix de la consideració que els distints Programes que conté tenen un caràcter experimental, i per això es fa necessari disposar de sistemes que permetin llur modificació, afiançament o substitució. **L'Avaluació** posseix un **caràcter participatiu**, eminentment **qualitatiu**; **globalitzador**, incloses, per tant, totes les variables relatives a disseny i posada en pràctica i als distints elements que hi prenen part; **específic**, és a dir, adaptat a les peculiaritats de cada Programa; **contextualitzat** en la realitat on es desenvolupen els Programes de Formació i, finalment, **sumatiu**, adreçant-se a verificar el grau d'assoliment dels objectius proposats i la rendibilitat -no econòmica- dels Plans, Programes, activitats, materials, etc.

Quant als aspectes econòmics, el Pla Marc preveu un període d'execució de sis anys. Per l'any 1996 es preveu l'existència de 145 CEP, amb un total de 1063 professors destinats (10% de increment anual). El pressupost global es preveu incrementar-lo un 17% anual,

En un altre ordre de coses, hom rep la impressió d'una fragmentació general de les distintes iniciatives que recull el document, cosa lògica ja que els distints programes que hi figuren són el resultat de diverses idees, improvisacions i canvis de rumb que han esdevingut els darrers cinc anys a la Subdirecció General de Formació del Professorat. Malgrat les bones intencions que expressa el Pla, no pot deduir-se que en el termini de sis anys la major part del professorat hagi adquirit els coneixements i habilitats necessaris per als requeriments del nou sistema educatiu; en aquest sentit, manca un calendari i Pla

quantificat per a les concrecions anuals, així com previsions i compromisos concrets quant a la part de formació que ha d'esser obligatòria i realitzada en temps lectiu.

La pretesa descentralització que representen els Plans de Formació (Marc, Provincial i de CEP) no necessàriament signifiquen augment de l'autodeterminació de les parts subordinades. Ben al contrari darrerament aquell concepte pot amagar-se -i la realitat ens comença a demostrar que és així- un augment de la intervenció per part de l'Administració comprometent un model de formació que es basa en la autonomia del professorat i l'adaptació a una realitat concreta.

El document tampoc estableix res en concret per a la connexió entre formació inicial i continuada; no inclou cap Pla per a la formació de mestres novells; no seqüencia la formació que han de rebre els pro-

fessors/es al llarg de la seva vida professional i en funció de la seva etapa docent, del seu tipus d'alumnat i entorn i com era perfectament previsible, ignora les necessitats i problemes específics d'una Comunitat com la nostra, amb llengua pròpia, així com la problemàtica especial que presenta el desenvolupament curricular a les Comunitats sense competències en Educació.

El Pla és intencionadament? ambigu en programes com el d'accés a Llicenciatures i Doctorats, o molt discutible en altres com el de Formació a Centres, no per la seva filosofia, sinó pel seu disseny concret.

Darrerament, o més enllà del Pla, queden aspectes fonamentals per resoldre que condicionen fortament qualsevol intervenció en el camp de la Formació Permanent. Són aquells que es refereixen als incentius, estímuls o reconeixement de les activitats que realitza el professorat, a la tipificació d'aquestes i a la seva homologació. Són aspectes que ens duen inevitablement a parlar del famós i no resolt tema de la Carrera Docent. Però això són figures d'un altre paner...

Palma, abril 1990.

Albert CATALA

GAT 725 C/31 DICIEMBRE, 12 Tels. 20 46 00-20 45 02-03 PALMA DE MALLORCA

L'AGENCIA AL SERVICI DEL POBLE MALLORQUÍ